

مجموعه اصول برای حمایت از تمامی اشخاص تحت هر شکل از بازداشت یا حبس مصوب قطعنامه ۲۲/۱۷۳ مورخ ۹ دسامبر ۱۹۸۸ مجمع عمومی

گستره و هدف مجموعه اصول

این اصول برای حمایت از تمامی اشخاص تحت هر شکل از بازداشت یا حبس به کار می‌روند.

استفاده از واژه‌ها

برای هدف‌های این مجموعه اصول:

(الف) «توقیف» یعنی عمل دستگیر کردن شخصی برای ارتکاب به خلاف یا با اقدام یک نهاد؛

(ب) «شخص بازداشت شده» یعنی هر شخصی که از آزادی شخصی در نتیجه محکومیت برای ارتکاب خلاف محروم شده است؛

(د) «بازداشت» یعنی شرایط اشخاص بازداشت شده به گونه‌ای که در بالا تعریف شده است؛

(ه) «حبس» یعنی شرایط اشخاص حبس شده به گونه‌ای که در بالا تعریف شده است؛

(و) واژه‌های «مقام قضایی یا مقام دیگر» به معنی مقام قضایی یا مقام دیگر براساس قانون است که موقعیت و تصدی او باید موجب دادن قوی‌ترین ضمانت‌های ممکن از صلاحیت، بی‌طرفی و استقلال و عدم وابستگی باشد.

اصل ۱

با کلیه اشخاص تحت هر شکل بازداشت یا حبس باید به روشی انسانی و با احترام برای حیثیت ذاتی انسان رفتار شود.

اصل ۲

توقیف، بازداشت یا حبس باید فقط دقیقاً مطابق با مفاد قانون و به وسیله مأموران ذيصلاح یا اشخاص مجاز برای آن هدف انجام شود.

اصل ۳

هیچ محدودیت یا تخلفی نسبت به هیچ یک از حقوق بشر اشخاص در هیچ شکل از بازداشت یا حبس براساس قانون، کنوانسیون‌ها، مقررات یا رسوم هیچ کشوری به این بهانه که این مجموعه اصول چنین حقوقی را به رسمیت نمی‌شناسد یا این که آنها را تا حد کمتری به رسمیت می‌شناسد، به رسمیت شناخته نمی‌شود یا وجود ندارد.

اصل ۴

هر شکل بازداشت یا حبس و کلیه اقدامات و تدابیری که بر حقوق بشر شخص تحت هر شکل بازداشت یا حبس تأثیر می‌گذارد باید به دستور یا کنترل موثر مقام قضایی یا مقام دیگر باشد.

اصل ۵

۱- این اصول باید مشمول تمام اشخاص در داخل سرزمین هر کشور مفروضی، بدون هر نوع تمایزی مانند نژاد، رنگ، جنسیت، زبان، دین یا عقاید مذهبی، عقاید سیاسی یا عقاید دیگر، منشاء ملی، قومی یا اجتماعی، مال و دارایی، ولادت یا وضعیت دیگر بشود.
۲- اجرای تدابیر براساس قانون و تدابیری که منحصر برای حمایت از حقوق و وضعیت ویژه زنان، به‌ویژه زنان حامله و مادران شیرده، کودکان و نوجوانان، اشخاص مسن، بیمار یا معلول وضع شده، نباید براساس تبعیض باشد. نیاز برای اجرای چنین تدابیری و کاربرد آنها باید همیشه در معرض تجدید نظر و بررسی به وسیله مقام قضایی یا مقام دیگر باشد.

اصل ۶

هیچ شخصی تحت هر شکل بازداشت یا حبس نباید در معرض شکنجه یا رفتار یا مجازات بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد. استناد به هیچ شرایطی توجیه‌کننده شکنجه یا سایر رفتار یا مجازات بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز نیست.

اصل ۷

کشورها باید با وضع قانون انجام هر اقدام مخالف حقوق و وظایف تصریح شده در این اصول را ممنوع کنند، هر اقدامی مانند این اقدامات را مشمول تحریم‌های مناسب قرار دهند و به محض دریافت شکایات اقدام به انجام تحقیقات بی‌طرفانه کنند.

۲- مامورانی که دلیل دارند باور کنند نقض اصلی این مجموعه اصول رخ داده یا در آستانه رخ دادن است باید موضوع را به مقامات بالا دست خود و هر جا ضروری باشد، به سایر مقامات یا ارگان‌های مناسب، که دارای اختیاراتی برای بررسی و تجدیدنظر یا جبران و ترمیم هستند گزارش دهند.

۳- هر شخص دیگری که دلیلی برای باور این امر دارد که اصلی از این مجموعه اصول نقض شده یا در آستانه نقض شدن قرار دارد باید حق داشته باشد موضوع را به مقامات بالا دست مامورانی که در این کار دست دارند، و به سایر مسئولان یا ارگان‌های مناسب که دارای اختیارات برای بررسی و یا جبران هستند، گزارش دهد.

اصل ۸

با اشخاص تحت بازداشت باید متناسب با موقعیت قبل از محکومیت آنان رفتار شود. به این دلیل هرگاه ممکن باشد، اشخاص زندانی باید جدا گانه نگهداری شوند.

اصل ۹

مامورانی که شخصی را توقیف می‌کنند، او را تحت بازداشت نگه می‌دارند یا درباره پرونده او تحقیق می‌کنند باید فقط اختیاراتی را که براساس قانون به آنان اعطا شده اعمال کنند و اعمال این اختیارات باید تابع رجوع به مقام قضایی یا مقام دیگر باشد.

اصل ۱۰

هر شخصی توقیف می‌شود دلیل توقیف او باید در زمان توقیف به او اطلاع داده شود و هر اتهامی علیه او باید بلافاصله به اطلاع وی رسانده شود.

اصل ۱۱

۱- شخص نباید بدون دادن فرصتی موثر که بتواند بلافاصله حرفش را به گوش مقام قضایی یا مقام دیگر برساند، در بازداشت نگهداری شود. شخص بازداشت شده باید حق داشته باشد از خود دفاع کند یا از کمک وکیل، به گونه‌ای که به وسیله قانون تجویز شده، برخوردار شود.

۲- شخص بازداشت شده و وکیل او، در صورتی که وکیل داشته باشد، باید بلافاصله متن کامل هر دستور بازداشت را، همراه با دلایل بازداشت، دریافت کنند.

۳- مقام قضایی یا مقام دیگر باید اختیار داشته باشد هر گاه مقتضی بداند درباره دوره بازداشت بررسی و تجدید نظر کند.

اصل ۱۲

۱- موارد زیر باید به موقع و به طور شایسته به ثبت برسد:

(الف) دلایل توقیف؛

(ب) زمان توقیف و بردن شخص توقیف شده به محل بازداشت و زمان نخستین حضور او در برابر یک مقام قضایی یا مقام دیگر؛

(ج) هویت ماموران مربوطه اجرای قانون؛

(د) اطلاعات دقیق مربوط به محل بازداشت

۲- چنین سوابقی باید به شکلی که به وسیله قانون تعیین شده به شخص بازداشت شده، یا وکیل او، در صورت داشتن وکیل، اطلاع داده شود.

اصل ۱۳

مقام مسئول توقیف، بازداشت یا زندانی کردن هر شخصی باید، در لحظه توقیف و در شروع بازداشت یا حبس، یا بلافاصله پس از آن، به ترتیب اطلاعات و توضیحات و شرح مربوط به حقوق او و این که چگونه از چنین حقوقی استفاده کند را در اختیارش بگذارد.

اصل ۱۴

شخصی که نمی‌تواند به قدر کافی به زبان ماموران مسئول توقیف، بازداشت یا زندانی کردن خود صحبت کند یا آن را بفهمد حق دارد بلافاصله اطلاعاتی را که به آنها در اصل ۱۰، اصل ۱۱، پاراگراف ۲، اصل ۱۲، پاراگراف ۱، و اصل ۱۳ اشاره شده به زبانی دریافت کند که می‌فهمد، و در صورت لزوم از کمک رایگان مترجم در رابطه با اقدامات حقوقی متعاقب توقیف خود برخوردار شود.

اصل ۱۵

باتوجه به استثنای تصریح شده در اصل ۱۶، پاراگراف ۴، و اصل ۱۸، پاراگراف ۳، شخص بازداشت یا حبس شده نباید از ارتباط و تماس با دنیای بیرون، و به‌ویژه با خانواده یا وکیل خود، بیش از چند روز محروم باشد.

اصل ۱۶

۱- بلافاصله پس از توقیف و پس از هر مورد انتقال از یک محل بازداشت یا زندان به بازداشتگاه و زندان دیگر، شخص بازداشت شده یا زندانی باید حق داشته باشد موضوع توقیف، بازداشت یا زندانی شدن یا انتقال و محلی را که در آنجا نگهداری می‌شود، به خانواده یا اشخاص مناسب دیگر انتخابی خود اطلاع دهد یا از مقامی ذیصلاح بخواهد به آنان اطلاع دهد.

۲- اگر شخص بازداشت شده یا زندانی خارجی باشد، به او نیز باید بلافاصله اطلاع داده شود حق دارد وضع خود را با وسایل مناسب با کنسولگری یا سفارت کشور خود یا کشور دیگری که حق دارد براساس حقوق بین‌الملل چنین اطلاعاتی را دریافت کند یا با نماینده سازمان ذیصلاح بین‌المللی، اگر او پناهنده است یا به شکلی دیگر تحت حمایت یک سازمان بین‌دولتی قرار دارد، اطلاع دهد.

۳- اگر شخص بازداشت شده یا زندانی جوان باشد یا قادر به درک سزاواری و حق خود نباشد، مقام ذیصلاح باید به ابتکار خود اطلاع‌رسانی مورد اشاره این اصل را انجام دهد. برای اطلاع دادن به والدین یا اولیا باید توجه ویژه مبذول شود.

۴- هر اطلاع دادن که در این اصل به آن اشاره شده باید بی‌درنگ انجام شود یا اجازه داده شود بی‌درنگ انجام شود. با این حال مقام ذیصلاح ممکن است اطلاع‌رسانی را برای یک دوره معقول، هر جا که احتیاجات استثنایی برای تحقیقات ایجاب کند، به تأخیر اندازد.

اصل ۱۷

۱- شخص بازداشت شده باید حق داشته باشد از کمک وکیل حقوقی برخوردار شود. مقام ذیصلاح باید بلافاصله پس از توقیف حقوق او را به وی اطلاع دهد و تسهیلات معقول برای اعمال حق وی باید فراهم شود.

۲- اگر شخص بازداشت شده وکیل حقوقی منتخب خود را ندارد، باید حق داشته باشد از وکیل حقوقی که به وسیله مقام قضایی یا مقام دیگر به او اختصاص داده شده، در همه مواردی که منافع عدالت ایجاب می‌کند و بدون پرداخت وجهی از طرف او، اگر پول کافی برای پرداخت ندارد، برخوردار شود.

اصل ۱۸

۱- شخص بازداشت شده یا زندانی باید حق برقراری ارتباط و مشاوره با وکیل قانونی خود را داشته باشد.

۲- شخص بازداشت شده یا زندانی باید اجازه داشته باشد زمان و تسهیلات کافی برای مشورت با وکیل قانونی خود داشته باشد.

۳- حق شخص بازداشت شده یا زندانی دایر بر این‌که به ملاقات او بیایند و خود بدون تأخیر یا سانسور، و به صورت کاملاً محرمانه، با وکیل قانونی خود مشورت و ارتباط برقرار کند نمی‌تواند معلق یا محدود شود، مگر در شرایط استثنایی، که به وسیله قانون یا مقررات قانونی مشخص شده باشد یا هنگامی که مقام قضایی یا مقام دیگر برای حفظ امنیت و نظم مطلوب، ضروری تشخیص دهد.

۴- گفتگو بین شخص بازداشت شده یا زندانی و وکیل قانونی او می‌تواند در معرض دید مقامات اجرای قانون انجام شود اما در معرض شنوایی آنان نباشد.

۵- استفاده از ارتباط بین شخص بازداشت شده یا زندانی و وکیل قانونی او که به آن در این اصل اشاره شده باید به عنوان مدرک علیه شخص بازداشت شده یا زندانی غیر قابل قبول باشد مگر این‌که با یک جرم در حال ادامه یا مربوط به آینده مرتبط باشد.

اصل ۱۹

شخص بازداشت شده یا زندانی باید حق داشته باشد به ویژه اعضای خانواده اش به دیدنش بیایند و با او مکاتبه کنند و باید فرصت کافی برای برقراری ارتباط با دنیای خارج به او داده شود، مشروط به شرایط و محدودیت‌های معقول که به وسیله قانون یا مقررات قانونی مشخص شده باشد.

اصل ۲۰

اگر شخص بازداشت شده یا زندانی تقاضا کند در محلی بازداشت یا زندانی شود که به طور معقولی نزدیک محل زندگی معمولی او باشد در صورت امکان باید به تقاضایش عمل کرد.

اصل ۲۱

۱- استفاده بی مورد از موقعیت شخص بازداشت شده یا زندانی برای وادار کردن او به اعتراف، برای به عهده گرفتن جرم دیگری یا دادن شهادت علیه هر شخص دیگر باید ممنوع باشد.

۲- هیچ شخص بازداشت شده هنگام بازجویی نباید در معرض خشونت، تهدید یا روش‌هایی برای بازجویی قرار گیرد که توانایی تصمیم‌گیری یا قضاوت او را تضعیف کند.

اصل ۲۲

هیچ شخص بازداشت شده یا زندانی، حتی با رضایت خود، نباید در معرض هیچ گونه آزمایش پزشکی یا علمی قرار گیرد که ممکن است برای سلامتی او مضر باشد.

اصل ۲۳

۱- طول مدت هر بازجویی از شخص بازداشت شده یا زندانی و فواصل بین بازجویی‌ها و همچنین هویت مأموران که بازجویی‌ها را انجام می‌دهند و سایر اشخاص حاضر باید، به شکلی که ممکن است به وسیله قانون تجویز شده باشد، ثبت شود.

۲- شخص بازداشت شده یا زندانی، یا وکیل او هر جا که قانون پیش‌بینی کرده باشد، باید به اطلاعات تصریح شده در پارگراف ۱ اصل حاضر دسترسی داشته باشد.

اصل ۲۴

به محض ورود شخص بازداشت شده یا زندانی به محل بازداشت یا زندان باید انجام معاینات مناسب پزشکی به او پیشنهاد شود، و پس از آن هر گاه لازم باشد برای او امکان مراقبت و مداوای پزشکی فراهم شود. این مراقبت و مداوا باید رایگان ارائه شود.

اصل ۲۵

شخص بازداشت شده یا زندانی یا وکیل او، مشروط به فقط شرایط معقول برای تضمین امنیت و نظم مطلوب محل بازداشت یا زندان، باید حق داشته باشد از مقام قضایی یا مقام دیگر تقاضا یا دادخواهی کند او را برای بار دوم تحت معاینه پزشکی قرار دهند یا از جهت پزشکی درباره او اعلام نظر کنند.

اصل ۲۶

این حقیقت که شخص بازداشت شده یا زندانی تحت معاینه پزشکی قرار گرفته، نام پزشک و نتایج چنین معایناتی باید به موقع ثبت شود. دسترسی به چنین سوابقی باید تضمین شود. این روش‌ها باید مطابق با مقررات مربوطه قوانین محلی انجام شود.

اصل ۲۷

عدم رعایت این اصول در احراز مدرک، در تعیین قابل قبول بودن چنین مدرکی علیه شخص بازداشت شده یا زندانی باید مورد توجه قرار گیرد.

اصل ۲۸

شخص بازداشت شده یا زندانی باید حق داشته باشد در محدوده منابع موجود، در صورت امکان از منابع عمومی، مقادیر معقول مطالب آموزشی، فرهنگی و اطلاعات لازم، تحت شرایط منطقی برای تضمین امنیت و نظم مطلوب در محل بازداشت یا زندان به دست آورد.

اصل ۲۹

۱- به منظور نظارت بر رعایت دقیق قوانین و مقررات مربوطه، محل‌های بازداشت یا زندان باید به طور منظم از طرف اشخاص واجد صلاحیت و با تجربه که به وسیله یک مقام ذیصلاح، که در مقابل او مسئولیت دارند، غیر از مقامی که به طور مستقیم مسئول اداره محل بازداشت یا زندان است، منصوب می‌شوند، مورد بازدید قرار گیرند.

۲- شخص بازداشت شده یا زندانی باید حق داشته باشد آزادانه و به طور کاملاً محرمانه و سری با اشخاصی که بر اساس پاراگراف ۱ اصل حاضر، از محل‌های بازداشت یا زندان دیدن می‌کنند، مشروط به رعایت شرایط منطقی برای تضمین امنیت و نظم مناسب چنین اماکنی، ارتباط برقرار کند.

اصل ۳۰

۱- انواع رفتار با شخص بازداشت شده یا زندانی که جرائم تادیبی در جریان بازداشت یا زندان را تشکیل می‌دهند، شرح و مدت مجازات‌های تادیبی که ممکن است اعمال شود و مسئولان ذیصلاح برای تعیین چنین مجازات‌هایی باید به وسیله قانون یا مقررات قانونی مشخص و به موقع منتشر شوند.

۲- شخص بازداشت شده یا زندانی باید حق داشته باشد پیش از اقامه دعوی تادیبی به سخنانش رسیدگی شود. او باید حق داشته باشد چنین دعاوی را برای رسیدگی نزد مقامات بالاتر مطرح کند.

اصل ۳۱

مسئولان مربوطه باید بکوشند بر اساس قوانین محلی تضمین کنند، در صورت نیاز به وابستگان و، به ویژه اعضای صغیر خانواده‌های اشخاص بازداشت شده یا زندانی کمک کنند و تدابیر ویژه برای مراقبت و حضانت مناسب از کودکانی که بدون سرپرست مانده‌اند، به عمل آورند.

اصل ۳۲

۱- شخص بازداشت شده یا وکیل او باید حق داشته باشد در هر زمان بر اساس قوانین داخلی نزد مقام قضایی یا مقام دیگر در اعتراض به قانونی بودن بازداشت خود به منظور نیل به آزادی بدون تاخیر خود، اگر بازداشت غیر قانونی باشد، اقدام کند.

۲- اقداماتی که در پاراگراف ۱ اصل حاضر به آن اشاره شده، باید ساده و سریع و بدون هزینه برای اشخاص بازداشت شده ای که وسایل و پول کافی برای این کار ندارند، انجام شود. مسئول بازداشت باید شخص بازداشت شده را بدون تاخیر غیر منطقی در مقابل مقام بازرسی کننده حاضر کند.

اصل ۳۳

۱- شخص بازداشت شده یا زندانی یا وکیل او باید حق داشته باشد در رابطه با رفتار با خود، به ویژه در مورد شکنجه یا رفتار بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز دیگر، از مقامات مسئول اداره محل بازداشت و به مقامات بالاتر و، هر گاه لازم باشد، به مقامات مناسبی که قدرت رسیدگی یا چاره و جبران به آنان تفویض شده، درخواست یا شکایت کند.

۲- در مواردی که شخص بازداشت شده یا زندانی و وکیل او امکان اعمال حقوق خود را براساس پاراگراف ۱ اصل حاضر نداشته باشد، یک عضو خانواده شخص بازداشت شده یا زندانی یا هر شخص دیگری که از پرونده اطلاع دارد می‌تواند چنین حقوقی را اعمال کند.

۳- اگر شاکی تقاضا کند، باید درخواست یا شکایت او محرمانه بماند.

۴- به هر درخواست یا شکایت باید بلافاصله رسیدگی و بدون تاخیر بی‌جهت، پاسخ داده شود. اگر درخواست یا شکایت رد شود یا، در صورت تاخیر بیش از حد، شاکی باید حق داشته باشد موضوع را نزد مقام قضایی یا مقام دیگر مطرح کند. نه شخص بازداشت شده یا زندانی، نه هیچ شاکی براساس پاراگراف ۱ اصل حاضر نباید برای طرح درخواست یا شکایت دچار تبعیض و مشکل شود.

اصل ۲۴

در صورت مرگ یا ناپدید شدن شخص بازداشت شده یا زندانی در زمان بازداشت یا حبس، درباره علت مرگ یا ناپدید شدن او باید به وسیله مقام قضایی یا مقام دیگر، چه به درخواست خود این مقام یا به تقاضای یک عضو خانواده چنین شخصی یا هر شخصی که از موضوع آگاه است، تحقیق به عمل آید. هرگاه شرایط ایجاب کند، چنین تحقیقاتی باید بر مبنای گردش کار دادرسی مشابه هنگام مرگ یا ناپدید شدن اندکی پس از خاتمه بازداشت یا حبس انجام شود. نتایج چنین تحقیقی یا گزارش پس از آن در صورت درخواست باید در اختیار (متقاضیان) گذاشته شود، مگر این که انجام این کار یک تحقیق جنایی در حال انجام را به خطر اندازد.

اصل ۲۵

۱- خسارت وارده ناشی از اعمال یا ترك اعمال يك مقام عمومي، که مخالف حقوق تصریح شده در این اصول باشد، باید براساس مقررات یا تعهدات حاکم که در قوانین داخلی پیش‌بینی شده جبران شود.
۲- اطلاعاتی که لازم است براساس این اصول ثبت شوند، باید مطابق با رویه‌های قضایی که در قوانین داخلی برای استفاده در موارد ادعای خسارت براساس این اصل پیش‌بینی شده، در دسترس باشند.

اصل ۲۶

۱- شخص بازداشت شده که به انجام جرم کیفری مظنون یا متهم شده تا وقتی که مقصر بودن او براساس قانون در دادگاه عمومی که در آن تمامی ضمانت‌های لازم برای دفاع از خود را داشته باشد به اثبات نرسیده، باید بی‌گناه فرض شده و با او به عنوان شخص بی‌گناه برخورد شود.
۲- توقیف یا بازداشت چنین شخصی تا انجام تحقیقات و محاکمه باید فقط برای هدف‌های اجرای عدالت در زمینه‌ها و تحت شرایط و رویه‌های قضایی که در قانون تصریح شده، انجام شود. تحمیل محدودیت‌ها به چنین شخصی که مطلقاً برای هدف بازداشت یا برای جلوگیری از ممانعت از جریان تحقیق یا اجرای عدالت، یا برای حفظ امنیت و نظم لازم در محل بازداشت ضروری نباشد، باید ممنوع شود.

اصل ۲۷

شخصی که به اتهامی جنایی بازداشت شده باید بلافاصله پس از توقیف به مقام قضایی یا مقام دیگر که در قانون پیش‌بینی شده ارجاع داده شود. چنین مقامی باید بدون تاخیر، درباره قانونی بودن و ضرورت بازداشت تصمیم بگیرد. هیچ شخصی نباید طی تحقیقات یا محاکمه تحت بازداشت باشد مگر با دستور کتبی چنین مقامی. شخص بازداشت شده باید، هنگامی که نزد چنین مقامی آورده می‌شود، حق داشته باشد درباره رفتاری که هنگام بازداشت با او شده، سخن بگوید.

اصل ۲۸

شخصی که به اتهامی کیفری بازداشت است باید حق داشته باشد در زمانی معقول محاکمه یا تازمان محاکمه آزاد شود.

اصل ۲۹

به استثنای موارد ویژه، که در قانون پیش‌بینی شده، شخصی که به اتهامی کیفری بازداشت شده، باید حق داشته باشد، تحت شرایطی که ممکن است برحسب قانون تحمیل شود تا زمان محاکمه آزاد باشد، مگر این که مقام قضایی یا مقام دیگر تصمیم دیگری به سود اجرای عدالت اتخاذ کند. چنین مقامی باید ضرورت بازداشت را تحت بررسی قرار دهد.

شرط کلی

هیچ چیز در این مجموعه اصول نباید به عنوان عامل محدود کننده یا معارض هر يك از حقوق تعریف شده در میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق مدنی و سیاسی تعبیر و تفسیر شود.

۱- عبارت «رفتار یا مجازات، بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز» باید چنان تفسیر شود که به گسترده‌ترین محافظت ممکن علیه تعدیات، اعم از جسمی یا روانی، از جمله نگهداشتن شخص بازداشت شده یا زندانی در شرایطی که او را، به طور موقت یا همیشگی، از استفاده از هر يك از حواس طبیعی او، مانند بینایی یا شنوایی، یا از آگاهی او از محل اقامت و گذشت زمان محروم کند، تعمیم یابد.